

Un marxisme diluït

A les acaballes del segle XX, l'obra de Marx ha quedat diluïda. Ja no hi ha valors específicament marxistes. El que ha quedat és un projecte d'ordenar la vida dels individus, perquè puguin ser responsables de la seua biografia.

El 5 de març del 1996, a Moscou, els estalinistes van sortir al carrer. Celebraven el 43è aniversari de la mort de Stalin.

El marxisme és una tradició emancipadora amb base racionalista. Aquesta caracterització conté les dues ànimes del marxisme. D'una banda, la vocació transformadora que exigia un punt de vista ètic per valorar el present i guiar les accions. De l'altra, la seua qualitat racionalista, que buscava disposar d'un bon coneixement sobre el qual fonamentar el projecte, és a dir, valorar si resultava possible, si no era un despropòsit i si era accessible, si podia realitzar-se des de la modificació de la realitat existent.

Valorar la vigència del marxisme exigeix repassar cadascun d'aquests plans.

Tocant a la primera dimensió, el component ètic, en rigor no es pot parlar de caducitat.

Un ideari no caduca, no és susceptible

de revisió, encara que sí que ho poden ser els supòsits empírics de la seua realització o les fórmules en què es concreta. En cap cas es pot dir que les idees d'igualtat, llibertat, fraternitat o autorealització han caducat. En tot cas, la seua caducitat com a "projecte" té a veure amb la seua realització. Si no existeix l'esclavitud, no es rebel·larà ningú contra l'esclavitud. Això no obstant, per diverses raons, Marx a penes es va preocupar d'articular el seu ideari amb precisió. Una d'aquestes raons és la seua convicció que la societat comunista, la societat cridada a substituir la societat capitalista, seria una societat de l'abundància, en què qualsevol tipus de necessitat seria susceptible de satisfacció. En aquestes condicions, no caldria preocupar-se pels criteris que regularien la futura societat, per la manera de distribuir el producte social. El reconeixement que no hi ha de tot per a tothom, de la implausibilitat del supòsit de l'abundància està en l'arrel de la revitalització de la reflexió ètica d'inspiració marxista. Els valors sobre els quals s'ha d'ordenar la bona societat adquireixen importància bon punt es reconeix que caldrà establir prioritats i resoldre interessos contraposats. Bona part dels desenvolupaments contemporanis, en permanent diàleg amb la millor filosofia política, han estat orientats a precisar l'ideari, a perfilar les idees de llibertat i igualtat que serveixen com a criteri crític enfront del present i com a nord regulador de les accions i projectes.

La segona dimensió, la base racionalista, s'ha traduït en l'intent de disposar d'un bon coneixement en què basar les accions. Marx va abandonar les especulacions sobre

el curs de la història i va tractar d'entendre els processos amb la millor teoria social de què disposava. En aquest quefer va establir les seues conjectures quant a la dinàmica de les societats capitalistes, elaborà una sofisticada teoria del valor (treball) i establí les bases de la sociologia històrica. La caducitat d'aquesta herència era obligada pel que fa a la qualitat, precisament. Per tal com la seua investigació resultava solvent, esdevenia un actiu de la teoria social. Que les motivacions de Marx foren revolucionàries era irrellevant a l'hora de valorar el producte acabat. El que era important era si les teories ajudaven a explicar, si eren consistents, precises i vertaderes. Temps passat aquestes teories estaven cridades a ser substituïdes per d'altres de millors. Unes teories a les quals cal acudir avui si hom vol conèixer per canviar, sense posar atenció a qui les ha elaborades.

En general aquesta ha estat la sort de Marx com a científic social. Bona part de les seues elaboracions, avui, manquen d'interès, excepte per a l'historiador de les idees i, quan en tenen, s'inscriuen, al capdavant, en programes d'investigació en actiu, com ara la teoria econòmica reproductiva (neoricardiana) conreada a Cambridge. En altres casos, l'obra ha estat reformulada amb eines procedents de la teoria social o de l'anàlisi filosòfica. Així ha succeït clarament amb la teoria de la història, que explica la dinàmica històrica a partir de la confrontació entre forces productives i relacions de producció, i amb la teoria de l'explotació i de les classes socials. Aquestes teories han estat conreades amb molta cura pel "marxisme analític", un estol d'investigadors que han aclarit l'herència de Marx des d'un compromís amb les regles convencionals de l'activitat científica.

Les dues dimensions esmentades, el punt de mira normatiu i la investigació teòrica analítica, s'entrecruen en allò que segurament és, avui, l'herència més interessant i millor cultivada de Marx, a saber, l'exploració dels projectes socials i dels processos que permeten d'arribar a aquests projectes. Pel

ARXIU

que fa als projectes, durant els darrers anys, s'han produït interessants desenvolupaments, diverses propostes d'inspiració igualitària, que cerquen de conciliar alguna forma de socialisme amb estructures polítiques participatives, en què prevalen els processos de deliberació pública. D'entre les propostes destaquen, per la qualitat teòrica i pel debat que han suscitat, la renda bàsica garantida, el socialisme de mercat i l'igualitarisme republicà. La primera consisteix a proporcionar a tots els ciutadans una renda que els permeta la satisfacció de les seues necessitats bàsiques, una renda que es perceba independentment de la seua participació en la producció. Aquesta renda seria, per una banda, una resposta al problema de l'atur, un cop reconegut que el treball ha esdevingut un bé escàs; i per una altra, amb una solució de més profunditat, per tal d'assegurar la satisfacció de les necessitats, eliminar l'alienació produïda pel treball, assegurar que els ciutadans no es-

tan sotmesos a xantatges o arbitrarietats. La proposta del socialisme de mercat és un intent de superar les dificultats del socialisme i del capitalisme per tal de compatibilitzar eficiència i igualtat. En el socialisme de mercat hom cercaria d'assegurar unes condicions de competència, mitjançant un sistema de preus fixats pel mercat, i, alhora, garantir l'assoliment de valors com ara l'autorealització o la igualtat, a través del control de la producció i dels guanys pels treballadors. L'igualitarisme republicà intenta assegurar la igualtat i l'autonomia dels ciutadans per mitjà d'una redefinició dels drets de propietat que permeten que els individus siguin actors i responsables dels resultats de les seues decisions, i per mitjà també d'un sistema d'assegurances que els empare de les circumstàncies de la vida que escapen al seu control i, més en general, d'un sistema econòmic en què estat, comunitat i mercat es complementen per tal

XXVII Premis Octubre

Premi d'assaig
JOAN FUSTER

JURAT
Xavier Antich, Antoni Furió, Vicenç Altaió, Josep Gifreu i Isidor Marí

Dotat amb 1.000.000
de pessetes

Premi de narrativa
ANDRÒMINA

JURAT
Màrius Serra, Isabel-Clara Simó, Alfons Cervera, M. Pau Janer i Francesc Sellés

Dotat amb 2.000.000
de pessetes

Premi de poesia
VICENT ANDRÉS ESTELLÉS

JURAT
David Castillo, Marc Granell, Vicenç Llorca, Francesc Calafat i Manuel Garcia Grau

Dotat amb 500.000
pessetes

Les obres aspirants a qualsevol d'aquests premis hauran de ser presentades en l'Editorial Tres i Quatre (c/ Pérez Bayer, 11. 46002 València) abans del 15 de setembre de 1998.

3i4
Edicions 3i4

d'assegurar eficiència i equitat. Un altre camp on desenvolupaments teòrics i valors pràctics coincideixen és en l'anàlisi de la intervenció política, fet que hom sol anomenar "teoria de la revolució". Els processos de canvi i el funcionament de les mateixes societats solidàries es veuen sotmesos a l'amenaça del comportament egoista. En aquells escenaris, la participació presenta uns costos en nom d'uns beneficis que, si s'arriben a obtenir, es repartiran per igual tant entre els qui hi col·laboren com els qui no. En aquestes condicions resulta irreal pressuposar un altruisme incondicional i sostingut. Qualsevol projecte emancipador que ignore aquesta circumstància, que partesc del supòsit d'una vocació cívica permanent, està condemnat al fracàs. La investigació de les condicions de l'actuació política exigeix explorar les condicions que propicien conductes solidàries, les regles que regulen els escenaris d'intervenció i les motivacions dels individus. Una modificació de les regles pot assegurar un resultat igualitari fins i tot amb individus egoistes. El mateix resultat es pot aconseguir amb individus amb sensibilitat igualitària. Així les coses, no ens ha d'estranyar la presència d'autors amb preocupacions marxistes en les investigacions dels contextos d'intervenció social, mitjançant la teoria matemàtica dels jocs i de les motivacions, a través de resultats de la biologia evolucionària, referits a emocions i motivacions (altruisme i cooperació). Però no ens hem d'enganyar: fora d'un conjunt de preocupacions, l'obra de Marx ha quedat, ara com ara, diluïda en el millor de l'herència il·lustrada, en el conreu del bon coneixement i en la voluntat emancipadora. No n'hi ha més. No hi ha teoria marxista per conrear ni valors específicament marxistes. Hi ha un projecte d'ordenar la vida compartida de manera que els individus puguin ser realment amos i responsables de la seua biografia. És l'únic llegat que es pot conrear.

Fèlix Ovejero